

© Madeline Whitehead

Colson Whitehead, escriptor i professor universitari, va néixer el 1969 i ha crescut a Manhattan. Autor de diverses obres de ficció i assaig, ha revolucionat l'escenari literari estatunidenc amb la seva última novel·la, *El ferrocarril subterrani*, amb la qual ha obtingut els prestigiosos National Book Award 2016 i el premi Pulitzer d'obres de ficció 2017. Això l'ha catapultat directament a l'exclusiva llista dels autors que han guanyat alhora aquests premis i entre els quals es troben noms com William Faulkner, John Updike i Annie Proulx. La novel·la ha obtingut també el reconeixement unànime dels llibreters independents del país, que li han atorgat el premi al millor llibre de l'any amb l'Indies Choice Book Awards 2017. Els seus articles, ressenyes i escrits han aparegut en nombroses capçaleres com *The New York Times* i les revistes *The New Yorker*, *New York Magazine*, *Harper's* i *Granta*.

Albert Torrecasana (Manresa, 1974) és llicenciat en traducció i interpretació per la Universitat Autònoma de Barcelona. Durant els últims vint anys ha vessat al català autors com Lucia Berlin, Agatha Christie, Arthur Conan Doyle, Roald Dahl, Junot Díaz, Jeffrey Eugenides, Alfred Hayes, Kazuo Ishiguro, Hanif Kureishi, H. P. Lovecraft, Ian McEwan, Lorrie Moore, Philip Pullman, James Salter, Vikram Seth i John Williams. També s'ha dedicat a la docència, ha treballat com a corrector al diari *El Punt* i ha realitzat traduccions de doblatge i subtitulació per a diverses productores. En l'actualitat condueix el club de lectura de la Biblioteca de Banyoles, ciutat on viu i treballa.

Time Out New York (The 15 Best Books of 2016) – «L'aclamada novel·la de Whitehead barreja la història amb el surrealisme, creant una atmosfera de somni que transporta al lector cap a la poesia i la fauna. L'autor transforma la xarxa d'abolicionistes que van ajudar a escapar els esclaus en un ferrocarril real amagat sota terra. A més, ha transformat el viatge de la Cora en una espècie de mite, l'emoció de la seva lluita per la llibertat és insuperable.»

Michiko Kakutani, The New York Times – «Una novel·la potent i quasi al·lucinatòria... Posseeix la potència de les narratives d'esclaus i els ressos de *Beloved*, de Toni Morrison, *Els miserables*, de Victor Hugo, *Un home invisible*, de Ralph Ellison, i les pinzellades inspirades en Jorge Luis Borges, Franz Kafka i Jonathan Swift. Ha explicat una història essencial per a la comprensió del passat i el present americà.»

Esquire – «Un meravellós recordatori del que ha de fer la gran literatura: obrir-te els ulls, desafiar-te i transformar-te.»

Huffington Post (The 18 Best Fiction Books of 2016) – «Si no has fet cas a la National Book Foundation, que recentment ha premiat *El ferrocarril subterrani* amb el premi al millor llibre de l'any 2016, escolta'ns a nosaltres: llegeix aquest llibre.»

Barack Obama – «L'última novel·la que he llegit és *El ferrocarril subterrani*, de Colson Whitehead. Un recordatori de com el dolor de l'esclavitud es transmet de generació en generació, no només de manera explícita, i de com això canvia el cap i el cor.»

People – «Pensa en Toni Morrison i *Beloved*, *Raíces*, d'Alex Haley; pensa en *12 anys d'esclavitud*. Una novel·la elèctrica, un conte d'aventures conjurat amb uns personatges memorables.»

Tensa, gràfica, edificant i documentada; una història per compartir i recordar.»

Chicago Tribune – «Aquest llibre s'hauria de llegir en totes les aules del país juntament amb *Huckleberry Finn* i *Matar un rossinyol*. És, definitivament, el millor llibre de l'any i potser una de les novel·les de la dècada.»

The Miami Herald – «Un llibre com *El ferrocarril subterrani* —una obra mestra, per cert— pot situar el nostre esparriat, horrorós, passat en perspectiva i, potser, ajudar-nos a forjar alguna mena de nou futur.»

Michael Schaub, NPR – «Amb aquesta novel·la, Colson Whitehead demostra que pertany a la llista dels millors autors americans. El seu talent i nivell impressionen i són impossibles d'ignorar. És una obra mestra americana, a més d'un document candent d'una història crua i una obra literària brillant.»

Kirkus Reviews – «Imagina una novel·la sobre la fugida de l'esclavitud escrita amb la ironia sorneguera de Joseph Heller, que utilitza la realitat fosca de Frederick Douglass i les fantasies rococós de H. P. Lovecraft. Llavors és quan pots arribar a concebre com n'és, d'original i sorprenent, aquest llibre.»

The New York Times Book Review – «Un triomf esplèndid i desafiant de la imaginació i l'empatia humanes que pot ser interpretat com un estudi del passat, una avaluació del present o una provocació del futur.»

Afro – «En un moment on es proclama massivament l'afariment de les històries de l'esclavisme, *El ferrocarril subter-*

rani canvia les regles del joc. Tot i que el llibre no amaga la brutalitat, ressalta la història de la força i el coratge invencible i inherent de la Cora i de tots els nostres avantpassats reals que es van atrevir a buscar la llibertat.»

Naomi Alderman, *The Guardian (Best Books of 2016)* – «En aquesta novel·la la llibertat no és una destinació sinó un viatge inacabable i en reconstrucció constant.»

Alice Hoffman – «Whitehead no s'estalvia els detalls de la brutalitat, però també deixa lloc a l'esperança i la compassió. L'últim cop que em vaig sentir tan tocada i sorpresa per una novel·la va ser llegint la fantàstica Toni Morrison.»

Alex Preston, *The Guardian* – «Feia molts anys que un llibre no m'entretenia i em commovia tant alhora. És un conte lluminós, furiós i salvatge original que no només esclareix un dels períodes més foscos de la història, sinó que també obre noves i emocionants perspectives formals per a la novel·la.»

The Millions – «La prosa és espectacular. Molt pocs llibres demanen subratllar tant, tantes marques, i tantes notes al marge.»

Newsday – «Com tots els clàssics literaris, la novel·la de Whitehead planteja de manera elegant interrogants que parlen no només de la història actual, sinó de la pròpia eternitat.»

The New York Review of Books – «*El ferrocarril subterrani* no és la narrativa moderna sobre esclaus que sembla a primera vista. És alguna cosa més gran i més penetrant, un antimite enlluernador i prebèl·lic. La prosa de Whitehead és tan ràpida com les passes dels fugitius.»

Vice – «Whitehead se serveix de l'espectre de la servitud humana amb tocs del surrealisme màgic de Márquez, la intel·ligència insidiosa de DeLillo, i l'estudi lúdic dels sistemes postmoderns de Pynchon.»

John Warner, *Chicago Tribune* – «Quan es tracta de llibres i lectura, i d'autors i lectors, ràpidament refuso declarar que algú o alguna cosa "és el millor". Però quan vaig llegir *El ferrocarril subterrani*, de Colson Whitehead, no vaig poder evitar pensar: Aquest és el millor novel·lista americà de l'actualitat.»

Time Magazine – «Per entendre Amèrica, has de pujar al ferrocarril.»

Colson Whitehead

El ferrocarril subterrani

Traducció de l'anglès d'Albert Torrecasana

ANTÍPODA, 22

EDICIONS
DEL PERISCOPI

Títol original: *The Underground Railroad*

© Colson Whitehead, 2016

Primera edició: setembre del 2017

© de la traducció: Albert Torrecasana, 2017

© de la il·lustració de la coberta: Oliver Munday, 2017

(adaptada de la il·lustració de l'edició americana (Doubleday / PRH), del mateix autor)

© de la fotografia de l'autor: Madeline Whitehead, 2017

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SL, 2017

Publicat per Edicions del Periscopi SL

info@periscopi.cat

Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi

Twitter: twitter.com/Ed_Periscopi

Impressió:

Romanyà Valls

Sant Joan Baptista, 35

08789 - La Torre de Claramunt

Barcelona

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel i Marta Rubirola

Maquetació i disseny interior: Tono Cristòfol

Correcció: Miquel Saumell Santa Eugènia, Òscar Lozano i Núria Saurina Eudaldo

Disseny de la col·lecció: Tono Cristòfol

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de vuitanta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro en cos 12.

Dipòsit legal: B 15365-2017

ISBN: 978-84-946014-5-3

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Per a la Julie

Ajarry

La primera vegada que en Caesar va proposar a la Cora que fugissin al nord, ella li va dir que no.

Havia parlat la seva àvia. L'àvia de la Cora no havia vist el mar fins aquella tarda resplendent al port d'Ouidah, i l'aigua la va enlluernar després del temps que havia passat a les masmorres del fort. Els retenien a les masmorres fins que arribaven els vaixells. Els pirates de Dahomey van segrestar primer els homes i, durant la lluna següent, van tornar al poblat de l'àvia a buscar les dones i els nens, i els van conduir engrillonats i per parelles fins al mar. Quan l'Ajarry va veure l'obertura negra de la porta, va pensar que en aquella foscor es reuniria amb el pare. Els supervivents del poblat li van dir que quan el seu pare no havia pogut seguir el pas de la llarga marxa, els negrers li havien esclafat el cap i havien deixat el cos al marge del camí. La mare de l'Ajarry havia mort feia uns quants anys.

Durant el trajecte fins al fort, havien venut l'àvia de la Cora unes quantes vegades, passant d'un negrer a un altre a canvi de conques de cauri i granadura de vidre. El preu

que n'havien pagat a Ouidah feia de mal calcular, ja que formava part d'una compra a l'engròs: vuitanta-vuit ànimes humanes a canvi de seixanta caixes de rom i pólvora, vet aquí el preu convingut després de l'habitual regateig en l'argot de la costa. Els homes sans i les dones en edat fèrtil valien més que la mainada, fet que dificultava els càlculs individualitzats.

El *Nanny* havia salpat de Liverpool i ja havia fet dues aturades a la Costa d'Or. El capità alternava les adquisicions per no transportar una cultura o un temperament únics. Ves a saber quina mena de motí li podien organitzar els captius si compartien la mateixa llengua. Aquella era l'última escala del vaixell abans de travessar l'Atlàntic. Dos mariners amb els cabells grocs hi van portar l'Ajarry amb una barca de remes mentre cantaven amb la boca tancada. Tenien la pell blanca com els ossos.

L'ambient infecte de la bodega, la tenebror del confinament i els crits dels que estaven engrillonats la van fer parar boja. Era tan jove que els segrestadors no se'n van aprofitar de seguida per satisfer els seus impulsos, però, quan feia sis setmanes que navegaven, alguns dels oficials més bregats la van arrossegar fora de la bodega. Durant la travessia fins a Amèrica, l'Ajarry va intentar suïcidar-se dues vegades: la primera privant-se de menjar i la segona ofegant-se. Els mariners, coneixedors de les estratègies i les inclinacions dels captius, van sufocar tots dos intents. L'Ajarry ni tan sols va arribar a la borda quan es va decidir a llançar-se al mar. El seu posat tímid i el seu aspecte afligit, identificable en milers d'esclaus que l'havien precedida, li van delatar les intencions. La van encadenar de dalt a baix, de cap a peus, en un suplici exponencial.

Tot i l'esforç que havien fet perquè no els separessin en la subhasta d'Ouidah, els altres membres de la família de l'Ajarry havien estat adquirits per uns tractants portuguesos que viatjaven amb la *Vivilia*, una fragata que al cap de quatre mesos havien vist a la deriva a marítimes de les Bermudes. La pesta se n'havia endut tot el passatge. Les autoritats van calar foc a l'embarcació i la van contemplar mentre cremava i s'enfonsava. L'àvia de la Cora no sabia res del destí de la nau. Durant el que li quedava de vida es va imaginar els seus cosins treballant per uns amos afables i generosos del nord, ocupats en tasques més clements que les seves, teixint o filant, allunyats dels camps. En les seves històries, l'Isay, en Sidoo i tots els altres se les havien enginyades per fugir de l'esclavitud i vivien com a homes i dones lliures a la ciutat de Pennsilvània, un lloc que havia sentit anomenar en una conversa entre dos homes blancs. Aquelles fantasies la consolaven quan el pes que suportava estava a punt d'esmicolar-la en mil bocins.

Van tornar a vendre l'àvia de la Cora quan feia un mes que era a la casa dels empestats de Sullivan's Island, un cop els metges van haver certificat que tant ella com tot el carregament del *Nanny* no eren contagiosos. Un altre dia atrafegat al mercat. Una gran subhasta sempre atreïa una multitud heterogènia. Tractants i comerciants del nord i el sud del litoral convergien a Charleston, on comprovaven els ulls, les articulacions i l'esquena de la mercaderia, recelosos de borms veneris i altres afeccions. Els espectadors menjaven ostres fresques i blat de moro calent mentre els subhastadors cridaven al vent. Els esclaus s'estaven drets i nus a la tarima. Va arrencar una licitació aferrissada per un grup de sementals aixantis, un poble africà famós per la diligència

i la musculatura dels seus individus, i el capatàs d'una pedrera de pedra calcària va adquirir una colla de negrets en una operació sorprenent. L'àvia de la Cora va veure entre els badoocs un nen que mastegava una barra de caramel i es va preguntar què devia ser allò que es ficava a la boca.

Poc abans del capvespre, un agent la va comprar per dos-cents vint-i-sis dòlars. L'excedent de noies d'aquella temporada n'havia devaluat el preu. El traje de l'agent estava fet amb el teixit més blanc que l'AJarry havia vist mai. Als dits li llambrejaven anells amb pedres de colors. Quan l'home li va pessigar els pits per comprovar si estava en flor, ella va notar la fredor del metall a la pell. La van marcar amb ferro roent —no va ser la primera ni l'última vegada— i la van encadenar amb les altres adquisicions de la jornada. La càfila d'esclaus va emprendre la llarga marxa cap al sud aquella mateixa nit, tentinejant darrere la tartana del comerciant. A aquella hora, el *Nanny* ja havia tornat a salpar cap a Liverpool, carregat de sucre i tabac. Sota la coberta se sentien menys crits.

Durant els anys següents, van vendre, bescanviar i revendre l'àvia de la Cora tantes vegades que hi ha qui hauria pogut pensar que li havien llançat un malefici. Els seus propietaris s'arruinaven amb una freqüència extraordinària. Al primer amo el va estafar un individu que venia un aparell que netejava el cotó dues vegades més de pressa que la desmotadora de Whitney. Els esquemes semblaven convincents, però al final l'AJarry va ser un altre bé liquidat per ordre del jutge. La van taxar en dos-cents divuit dòlars en el marc d'una operació precipitada en què la realitat del mercat local va repercutir en la rebaixa del preu. Un altre amo va morir d'hidropesia i la vídua va organitzar una subhasta

de les propietats del difunt per finançar-se el viatge a la seva Europa natal, més neta. L'AJarry va passar tres mesos com a propietat d'un gal·lès que la va acabar perdent —juntament amb tres esclaus més i dos porcs— en una partida de whist. I així successivament.

El seu preu fluctuava. Quan et venen tantes vegades, el món t'ensenya a parar atenció. Ella va aprendre a adaptar-se de seguida a les plantacions noves, distingint els torturadors de negres dels que només eren cruels, els ganduls dels pencaires, els bocamolls dels discrets. Els amos i les mestresses per graus de perversitat, de recursos i d'ambició. De vegades els amos de les plantacions només aspiraven a guanyar-se la vida modestament, i també hi havia homes i dones que volien governar el món, com si tot depengués de les hectàrees posseïdes. Dos-cents quaranta-vuit, dos-cents seixanta, dos-cents setanta dòlars. Anés on anés, sempre hi havia sucre i anyil, tret d'una setmana en què es va dedicar a doblegar fulles de tabac abans que la tornessin a vendre. El tractant va arribar a la plantació de tabac a la recerca d'esclaves en edat fèrtil, de caràcter flexible i preferiblement amb la dentadura completa. Ara l'AJarry ja era una dona. Se n'hi va anar.

Sabia que els científics de l'home blanc miraven sota la superfície de les coses per entendre'n el funcionament. El moviment de les estrelles durant la nit, la contribució dels humors en la sang. La temperatura adequada per a una collita de cotó òptima. L'AJarry va convertir el seu cos negre en una ciència i va anar acumulant observacions. Cada cosa tenia un valor i, a mesura que el valor variava, totes les altres coses també variaven. Una carbassa esberlada valia menys que una carbassa que conservés el líquid, un ham amb una

bagra era més preuat que un ham sense esquer. Una de les singularitats d'Amèrica era que les persones eren coses. Valia més no invertir gaire en un home gran que no sobreviurà a una travessia transoceànica. Un mascle jove d'una tribu forta feia venir salivera als compradors. Una esclava paridora era una joia, diners que engendraven diners. Si eres una cosa —un carro, un cavall, un esclau—, el valor que posseïes determinava les teves possibilitats. L'AJarry era conscient del lloc que ocupava.

Per fi, Geòrgia. Un representant de la plantació Randall la va comprar per dos-cents noranta-dos dòlars, tot i la inexpressivitat que darrerament tenia darrere els ulls i que li conferia un aire d'encantada. La terra dels Randall va ser l'única que va respirar durant el que li quedava de vida. En aquella illa, sense res a la vista, ella era a casa.

L'àvia de la Cora es va casar tres vegades. Tenia predilecció per les espatlles amples i les mans grosses, com el vell Randall, si bé l'amo i la seva esclava pensaven en propòsits diferents. Les dues plantacions estaven ben proveïdes: noranta caps negres a la meitat nord i vuitanta-cinc a la meitat sud. Normalment l'AJarry podia escollir. I, quan no podia, s'armava de paciència.

El primer marit se li va encapritxar del whisky de panís i va començar a fer servir aquelles manotes com a punys. A l'AJarry no li va saber greu veure'l desaparèixer camí avall, després que el venguessin a una plantació de canya de sucre de Florida. Llavors va començar una relació amb un dels nois més dolços de la meitat sud de la plantació. Abans que es morís de còlera, l'home s'havia aficionat a explicar històries de la Bíblia, ja que el seu antic amo tenia una mentalitat més oberta pel que feia als esclaus i la religió. A ella, les

històries i les paràboles també li agradaven, i pensava que els blancs tenien una part de raó: parlar de salvació podia ficar idees al cap d'alguns africans. Pobres fills de Cam. A l'últim marit li van perforar les orelles per haver robat mel. Les ferides li van supurar fins que es va morir.

L'Ajarry va parir cinc fills d'aquells homes, tots nascuts sobre els taulons del mateix racó de la cabana, on ella assenyalava quan els nens no feien bondat. Vau sortir d'aquí i aquí és on us tancaré si no em feu cas. Si aprenien a obeir-la, potser obeirien tots els amos que tindrien i sobreviurien. N'hi va haver dos que van morir tristament a causa d'una febre. Un dels nens es va fer un tall al peu jugant amb una arada rovellada que li va infectar la sang. El més petit no es va despertar quan un dels capatassos li va clavar uns quants cops al cap amb un tros de fusta. Un rere l'altre. Com a mínim no els hi van vendre, va comentar una vella a l'Ajarry. I era veritat: en aquella època a can Randall gairebé no es venien criatures. Sabies on i com se't moririen els fills. La filla que va viure més de deu anys va ser la mare de la Cora, la Mabel.

L'Ajarry va morir enmig del cotó, envoltada per les borres de les flors, que se li bressolaven al voltant com les onades escumoses d'un mar embravit. L'última del seu poblat, va caure de genolls als solcs a causa d'un nòdul al cervell, mentre li rajava sang del nas i una escuma blanca li cobria els llavis. Com si hagués pogut morir en un altre lloc. La llibertat estava reservada per a altres persones, per als ciutadans de Pennsilvània que formiguejaven a milers de quilòmetres més al nord. D'ençà de la nit que l'havien segrestada, l'havien avaluada una vegada i una altra, i cada dia s'havia despertat al plat d'una balança nova. Si saps el valor que tens, saps el lloc que ocupes en l'ordre de les coses. Traspassar

els límits de la plantació equivalia a traspasar els principis fonamentals de la teva existència: era impossible.

Aquell diumenge a la tarda que en Caesar s'havia adreçat a la Cora per parlar-li del ferrocarril subterrani i ella li havia dit que no, havia parlat la seva àvia.

Al cap de tres setmanes li va dir que sí.

Ara parlava la seva mare.